รัฐในฐานะสนามต่อสู้เชิงนโยบาย : ปฏิสัมพันธ์ของเทคนิคการบริหารกับกลยุทธ์ทางการเมือง

The State as a Battleground of Policy: The Interaction between Administrative Techniques and Political Strategies

สมปอง สุวรรณภูมา
Sompong Suwannaphuma
เลแกน สุธรรม
Lagan Sutham
มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
Chaiyaphum Rajabhat University
Email: Sompongs9198@gmail.com

Received: 14 January 2026; Revised: 30 January 2026; Accepted: 5 August 2026

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทของรัฐในฐานะสนามต่อสู้เชิงนโยบาย ซึ่งมิได้เป็นเพียงกลไกบริหารจัดการอย่างเป็นกลาง หากแต่เป็นพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างหลักวิชาการเชิงเทคนิค (technocratic logic) กับกลยุทธ์ทางการเมือง (political strategy) โดยอาศัยกรอบแนวคิดจากทฤษฎีรัฐแบบมาร์กซิสต์ พหุนิยม และสถาบันนิยมใหม่ รวมถึงทฤษฎีนโยบายสาธารณะ เช่น technocracy กับ politics, policy networks, advocacy coalitions และแนวคิดรัฐในฐานะพื้นที่ต่อสู้เชิงอุดมการณ์ของ Pierre Bourdieu และ Antonio Gramsci ผลการศึกษาพบว่า การกำหนดนโยบายสาธารณะในโลกสมัยใหม่มักมีลักษณะเป็น “นโยบายลูกผสม” ซึ่งภายนอกอาศัยเหตุผลเชิงวิชาการเพื่อสร้างความชอบธรรม แต่ภายในแฝงด้วยแรงจูงใจทางอำนาจ โดยข้อมูลเชิงเทคนิคถูกใช้ทั้งเพื่อสนับสนุนเป้าหมายเชิงสังคมและเป็นเครื่องมือทางยุทธศาสตร์ ขณะเดียวกันความรู้เชิงวิชาการเองก็มิได้ปลอดจากอิทธิพลของกลุ่มผลประโยชน์ กรณีศึกษานโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าในประเทศไทยสะท้อนพลวัตดังกล่าวอย่างชัดเจน บทความเสนอว่า การทำความเข้าใจรัฐและนโยบายในบริบทร่วมสมัยจำเป็นต้องยอมรับความซ้อนทับระหว่างเทคนิคกับการเมือง และพัฒนากระบวนการนโยบายที่สร้างสมดุลระหว่างความรู้ ความชอบธรรม และการมีส่วนร่วมของประชาชน

คำสำคัญ : รัฐ, เชิงนโยบาย, ปฏิสัมพันธ์, การบริหารกับกลยุทธ์ทางการเมือง

Abstract

This article analyzes the role of the state as a contested policy arena rather than a neutral administrative mechanism. It conceptualizes the state as a space of interaction between technocratic logic and political strategy, drawing on Marxist, pluralist, and new institutionalist theories of the state, as well as public policy theories such as technocracy versus politics, policy networks, and advocacy coalitions, alongside the perspectives of Pierre Bourdieu and Antonio Gramsci. The findings suggest that contemporary public policies often take the form of "hybrid policies," which outwardly rely on technical rationality to claim legitimacy while internally embedding power-driven motivations. Technical knowledge is employed both to advance social objectives and as a strategic political instrument, while expertise itself is not immune to the influence of interest groups. The case of Thailand's Universal Health Coverage policy clearly illustrates this dynamic. The article argues that understanding the state and public policy in contemporary contexts requires acknowledging the overlap between technical expertise and politics, and calls for policy processes that balance knowledge, political legitimacy, and meaningful public participation.

Keywords: State, Public Policy, Policy Interaction, Public Administration, Political Strategy

บทนำ

รัฐในฐานะสถาบันการเมืองมิได้เป็นเพียงกลไกการบริหารจัดการเชิงเทคนิคที่เป็นกลาง หากแต่เป็นพื้นที่ต่อสู้เชิงอำนาจซึ่งกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ พยายามกำหนดทิศทางนโยบายให้สอดคล้องกับเป้าหมายของตนเอง (Jessop, 2007) ในบริบทนี้ การบริหารเชิงเทคนิคจึงไม่อาจแยกขาดจากการเมืองได้ หากแต่เป็นพื้นที่ที่ความรู้เชิงวิชาการ เทคนิคการจัดการ และอำนาจทางการเมืองแทรกซ้อนและปฏิสัมพันธ์กันอย่างเป็นพลวัต (วีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร, 2561)

บทความนี้เสนอให้ทำความเข้าใจรัฐในฐานะ "สนามต่อสู้เชิงนโยบาย" ซึ่งแนวคิดและเหตุผลเชิงเทคนิคต้องปะทะและต่อรองกับกลยุทธ์ทางการเมืองของกลุ่มอำนาจที่หลากหลาย (Fischer, 2003) ภายใต้พลวัตดังกล่าว นโยบายสาธารณะจึงมีลักษณะซ้อนทับระหว่างเหตุผลเชิงวิชาการกับการคำนวณเชิงอำนาจ แม้นโยบายจะอ้างอิงข้อมูลเชิงประจักษ์และหลักฐานทางวิทยาศาสตร์เพื่อสร้างความชอบธรรม แต่ในทางปฏิบัติมักถูกปรับเปลี่ยน

ภายใต้ข้อจำกัดและเงื่อนไขทางการเมือง เพื่อสร้างฉันทามติหรือธำรงรักษาฐานอำนาจของผู้กำหนดนโยบาย (Parsons, 1995)

มุมมองดังกล่าวตั้งคำถามต่อแนวคิดเหตุผลนิยมเชิงนโยบายที่มองการกำหนดนโยบายเป็นกระบวนการเชิงเหตุผลแบบเป็นเส้นตรง และชี้ให้เห็นว่าการเมืองมิใช่ปัจจัยภายนอกที่บิดเบือนกระบวนการนโยบาย หากแต่เป็นแก่นกลางของการกำหนดนโยบายสาธารณะในทุกขั้นตอน (Stone, 2012) ดังนั้น บทความจึงเสนอให้มองรัฐในฐานะโครงสร้างเชิงยุทธศาสตร์ ซึ่งนโยบายสาธารณะเกิดจากปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องระหว่างความรู้เชิงวิชาการ เทคนิคการบริหาร และอำนาจทางการเมือง อันเป็นฐานสำคัญของการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะอย่างวิพากษ์และรอบด้าน (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2562)

กรอบแนวคิด

การวิเคราะห์รัฐในฐานะสนามต่อสู้เชิงนโยบาย บทความนี้อาศัยกรอบแนวคิดจากทฤษฎีรัฐและนโยบายสาธารณะ เพื่ออธิบายปฏิสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างการบริหารเชิงเทคนิคกับกลยุทธ์ทางการเมือง โดยสามารถสรุปกรอบแนวคิดหลักได้ดังนี้

1. ทฤษฎีรัฐ

1.1 มุมมองแบบมาร์กซิสต์ ทฤษฎีรัฐแบบมาร์กซิสต์มองว่ารัฐมิได้เป็นองค์กรที่เป็นกลาง หากแต่เป็นเครื่องมือของชนชั้นปกครองในการธำรงรักษาโครงสร้างอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมือง นโยบายสาธารณะจึงสะท้อนผลประโยชน์ของชนชั้นที่ครอบครองปัจจัยการผลิต แม้จะถูกนำเสนอในนามของเหตุผลเชิงเทคนิคหรือประโยชน์สาธารณะ (Marx & Engels, 1848; Poulantzas, 1978) แนวคิดของ Gramsci และ Poulantzas ยังชี้ให้เห็นว่ารัฐเป็นพื้นที่ของการต่อสู้เชิงอุดมการณ์และการสร้างฉันทามติ มากกว่าการบังคับโดยตรง (ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2560)

1.2 มุมมองแบบพหุนิยม ทฤษฎีพหุนิยมมองรัฐเป็นเวทีการแข่งขันของกลุ่มผลประโยชน์ที่หลากหลาย โดยไม่มีฝ่ายใดผูกขาดอำนาจอย่างเบ็ดเสร็จ การกำหนดนโยบายจึงเป็นผลลัพธ์ของการต่อรองและดุลยภาพของอิทธิพลระหว่างกลุ่มต่าง ๆ (Dahl, 1961) อย่างไรก็ตาม แนวคิดนี้ถูกวิพากษ์ว่าในทางปฏิบัติ อำนาจมิได้กระจายอย่างเท่าเทียม และกลุ่มทุนหรือชนชั้นนำยังมีอิทธิพลเหนือกระบวนการนโยบายมากกว่ากลุ่มชายขอบ

1.3 มุมมองแบบสถาบันนิยมใหม่ สถาบันนิยมใหม่ให้ความสำคัญกับบทบาทของกฎเกณฑ์ โครงสร้างสถาบัน และบริบททางประวัติศาสตร์ที่หล่อหลอมพฤติกรรมของนักแสดงทางการเมือง (Hall & Taylor, 1996) โดยมองว่านโยบายสาธารณะเป็นผลลัพธ์ของปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักแสดงภายใต้ข้อจำกัดของสถาบัน ทั้งในมิติของเหตุผลเชิงคำนวณ (rational choice), เส้นทางทางประวัติศาสตร์ (historical institutionalism) และบรรทัดฐานทางสังคมวัฒนธรรม (sociological institutionalism)

2. ทฤษฎีเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ

แนวคิดเรื่อง technocracy กับ politics ชี้ให้เห็นความตึงเครียดระหว่างการตัดสินใจบนฐานความรู้เชิงเทคนิคกับการคำนวณทางอำนาจและความชอบธรรมทางการเมือง (Fischer, 1990; Stone, 2012) ขณะเดียวกัน แนวคิด policy networks และ advocacy coalitions อธิบายว่าการกำหนดนโยบายเกิดจากเครือข่ายและพันธมิตรของนักแสดงที่มีความเชื่อและผลประโยชน์ร่วมกัน มากกว่าการตัดสินใจเชิงเทคนิคของรัฐเพียงฝ่ายเดียว (Rhodes, 1997; Sabatier, 1988)

3. รัฐในฐานะสนามต่อสู้เชิงอำนาจ

แนวคิดของ Pierre Bourdieu และ Antonio Gramsci ช่วยอธิบายรัฐในฐานะพื้นที่ต่อสู้เชิงอำนาจและอุดมการณ์ โดย Bourdieu มองรัฐเป็นสนามที่กลุ่มต่าง ๆ ช่วงชิงทุนหลากหลายรูปแบบเพื่อกำหนดความชอบธรรม ขณะที่ Gramsci เน้นบทบาทของนโยบายสาธารณะในการสร้างและธำรงการครอบงำผ่านฉันทามติทางสังคม

โดยสรุป กรอบแนวคิดนี้ชี้ให้เห็นว่ารัฐและนโยบายสาธารณะมิได้เป็นผลผลิตของเหตุผลเชิงเทคนิคอย่างเป็นกลาง หากแต่เป็นผลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างสถาบัน ความรู้เชิงวิชา อุดมการณ์ และอำนาจทางการเมือง ซึ่งต้องวิเคราะห์อย่างบูรณาการเพื่อเข้าใจธรรมชาติที่แท้จริงของกระบวนการนโยบาย

การวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์เชิงนโยบาย

เทคนิคการบริหารและกลยุทธ์ทางการเมืองในการกำหนดนโยบาย

ในกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ เทคนิคการบริหารมักถูกนำเสนอในฐานะเครื่องมือเชิงวิชาการที่ยึดเหตุผล ความเป็นกลาง และข้อมูลเชิงประจักษ์ เพื่อสร้างภาพลักษณ์ว่าการตัดสินใจของรัฐตั้งอยู่บนหลักวิทยาศาสตร์มากกว่าการเมือง เครื่องมือสำคัญที่ใช้กันอย่างแพร่หลาย ได้แก่ การวิเคราะห์ต้นทุนและผลประโยชน์ (Cost–Benefit Analysis), แนวคิดนโยบายบนฐานหลักฐานเชิงประจักษ์ (Evidence-Based Policymaking) และเครื่องมือประเมินผลกระทบด้านสุขภาพหรือสิ่งแวดล้อม ซึ่งล้วนมีบทบาทในการสร้างความน่าเชื่อถือทางวิชาการและความชอบธรรมให้กับนโยบาย (Fischer, 1990; Head, 2010)

อย่างไรก็ตาม ความน่าเชื่อถือดังกล่าวมิได้ตั้งอยู่บนความเป็นกลางทางวิชาการเพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นผลของการ “ประกอบสร้าง” ผ่านการเลือกใช้ข้อมูล การจัดกรอบการสื่อสาร และการอ้างอิงแหล่งความรู้บางประเภท ขณะที่ข้อมูลหรือมุมมองที่ไม่สอดคล้องกับเป้าหมายทางการเมืองมักถูกละเลยหรือทำให้เงียบหาย

ในอีกด้านหนึ่ง กลุ่มทางการเมืองมิได้ต่อต้านเทคนิคการบริหาร หากแต่ใช้และดัดแปลงข้อมูลเชิงเทคนิคเป็นส่วนหนึ่งของกลยุทธ์ทางอำนาจ (Stone, 2012) ไม่ว่าจะเป็นการเลือกใช้ข้อมูลเฉพาะที่สนับสนุนนโยบายของตน การสร้างหลักฐานหรือรายงานที่ดูเป็นกลางแต่แฝงอคติ หรือการจัดกรอบความคิดที่ทำให้สาธารณชนเชื่อว่านโยบายมี “หลักฐานทางวิทยาศาสตร์รองรับ” ทั้งที่ยังมีข้อถกเถียงเชิงวิชาอยู่

โดยสรุป ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเทคนิคการบริหารและกลยุทธ์ทางการเมืองสะท้อนให้เห็นว่า เครื่องมือเชิงเทคนิคมิได้อยู่นอกเหนือการเมือง หากแต่กลายเป็นเครื่องมือของการเมืองในการสร้างความชอบธรรมและรักษาภาพลักษณ์ของความมีเหตุผล นโยบายสาธารณะจึงมักปรากฏในลักษณะของ “นโยบายลูกผสม” ที่ภายนอกดูน่าเชื่อถือทางวิชาการ แต่ภายในแฝงไว้ด้วยการคำนวณเชิงอำนาจ การวิเคราะห์นโยบายจึงจำเป็นต้องพิจารณาทั้งมิติทางเทคนิคและมิติทางการเมืองควบคู่กัน เพื่อเข้าใจเบื้องหลังของการตัดสินใจเชิงนโยบายอย่างรอบด้าน

การปะทะและการซ้อนทับระหว่างเทคนิคกับการเมือง

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเทคนิคการบริหารกับกลยุทธ์ทางการเมืองมิได้เป็นความขัดแย้งโดยตรง หากแต่เป็นความสัมพันธ์ที่ซ้อนทับและแทรกซึมกันอย่างลึกซึ้ง นักวิชาการจำนวนมากจึงเสนอให้ทำความเข้าใจรัฐในฐานะพื้นที่ต่อรองระหว่างหลักวิชาและกลยุทธ์ทางการเมือง มากกว่าจะมองเป็นองค์กรบริหารที่เป็นกลาง (Fischer, 2003) แนวคิดเรื่องการครอบงำ (hegemony) ของ Gramsci และทุนเชิงสัญลักษณ์ของ Bourdieu ชี้ให้เห็นว่าความรู้และข้อมูลทางเทคนิคมิได้เป็นกลาง หากแต่ถูกช่วงชิงและใช้เพื่อกำหนดความชอบธรรมและการรับรู้ของสังคม

ในบริบทร่วมสมัย การกำหนดนโยบายสาธารณะมักสะท้อน “ความซ้อนทับ” ระหว่างเหตุผลเชิงเทคนิคกับวาระทางการเมือง แม้นโยบายจะถูกอธิบายผ่านหลักวิชาการและข้อมูลเชิงประจักษ์ แต่ทิศทางและข้อจำกัดของนโยบายมักถูกกำหนดโดยเงื่อนไขทางอำนาจ (Fischer, 2003; Stone, 2012) ความซ้อนทับนี้ก่อให้เกิดความคลุมเครือเชิงนโยบาย ส่งผลให้นโยบายมีลักษณะกึ่งวิชาการกึ่งการเมือง และสร้างความตึงเครียดในการปฏิบัติระหว่างฝ่ายเทคนิคกับฝ่ายการเมือง

กรณีนโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าในประเทศไทยสะท้อนพลวัตดังกล่าวอย่างชัดเจน ในเชิงเทคนิคนโยบายนี้อาศัยหลักสิทธิด้านสุขภาพและองค์ความรู้ทางสาธารณสุขเพื่อสร้างความชอบธรรมทางวิชาการ (Tangcharoensathien et al., 2004) ขณะเดียวกัน ในเชิงการเมือง นโยบายดังกล่าวถูกใช้เป็นกลยุทธ์ในการสร้างฐานสนับสนุนทางการเมืองและภาพลักษณ์ของรัฐที่เอื้ออาทรต่อประชาชน (Harris, 2012) ผลที่เกิดขึ้นคือนโยบายมีความชอบธรรมสูงในระยะสั้น แต่เผชิญข้อจำกัดเชิงการคลังและแรงต้านทางการเมืองเมื่อมีความพยายามปรับแก้ในระยะยาว (Ramesh & Wu, 2009)

โดยสรุป การกำหนดนโยบายสาธารณะมิได้เป็นผลของเหตุผลเชิงวิชาการหรือแรงจูงใจทางการเมืองเพียงฝ่ายเดียว หากแต่เป็นผลจากการปะทะ ประสาน และซ้อนทับกันอย่างต่อเนื่องระหว่างเทคนิคการบริหารกับกลยุทธ์ทางอำนาจ นโยบายจึงมักปรากฏในลักษณะของ “นโยบายลูกผสม” ที่ภายนอกดูน่าเชื่อถือทางวิชาการ แต่ภายในแฝงด้วยการคำนวณเชิงการเมือง การทำความเข้าใจรัฐในฐานะสนามต่อรองดังกล่าวจึงเป็นกุญแจสำคัญต่อการวิเคราะห์และออกแบบนโยบายที่สมดุลระหว่างความรู้ ความชอบธรรม และประชาธิปไตย

องค์ความรู้ใหม่

บทความวิชาการนี้สร้างองค์ความรู้ใหม่โดยเสนอกรอบแนวคิด รัฐในฐานะสนามต่อสู้เชิงวิชา–อำนาจ ซึ่งอธิบายกระบวนการนโยบายสาธารณะในฐานะผลผลิตของการผลิตร่วมและการแข่งขันอย่างต่อเนื่องระหว่างความรู้เชิงนโยบาย เทคนิคการบริหาร และกลยุทธ์ทางการเมือง องค์ความรู้นี้ก้าวพ้นแนวคิดเหตุผลนิยมเชิงเครื่องมือ ด้วยการชี้ให้เห็นว่ากลไกทางการเมืองมิได้อยู่นอกกระบวนการนโยบาย หากแฝงตัวอยู่ภายในเหตุผลเชิงเทคนิคและการใช้หลักฐานเชิงนโยบาย

นอกจากนี้ บทความวิชาการพัฒนา แบบจำลองการผลิตร่วมทางการเมือง–เทคนิค เพื่ออธิบายบทบาทสองด้านของหลักฐานเชิงนโยบายในฐานะทั้งเครื่องมือเชิงเทคนิคและทุนเชิงสัญลักษณ์ทางการเมือง พร้อมทั้งเสนอแนวคิด ความเปราะบางเชิงโครงสร้างของนโยบาย เพื่ออธิบายปรากฏการณ์นโยบายที่ประสบความสำเร็จทางการเมืองสูงแต่ขาดความยั่งยืนด้านการบริหาร องค์ความรู้ดังกล่าวช่วยยกระดับการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะให้สามารถอธิบายความสัมพันธ์เชิงอำนาจได้อย่างรอบด้าน และสนับสนุนการพัฒนาสมรรถนะเชิงวิพากษ์ของพลเมืองในการทำความเข้าใจนโยบายในบริบทร่วมสมัย

ภาพที่ 1 "สนามต่อสู้เชิงวิชา–อำนาจ (epistemic–political field)

สรุป

บทความนี้ชี้ให้เห็นว่า การกำหนดนโยบายสาธารณะไม่อาจเข้าใจได้หากมองรัฐเป็นเพียงกลไกบริหารที่เป็นกลาง หากแต่ต้องทำความเข้าใจรัฐในฐานะ “สนามต่อสู้เชิงอำนาจและวิธีคิด” ซึ่งหลักวิชาการ เทคนิคการบริหาร และกลยุทธ์ทางการเมืองปะทะและประสานกันอย่างต่อเนื่อง

บทความนี้มีข้อจำกัดหลายประการ ประการแรก การวิเคราะห์อาศัยกรอบแนวคิดเชิงวิพากษ์เป็นหลัก ซึ่งช่วยเปิดเผยพลวัตของอำนาจและการเมืองในกระบวนการนโยบาย แต่ขณะเดียวกันอาจจำกัดความสามารถในการอธิบายมิติด้านประสิทธิภาพเชิงเทคนิคหรือผลลัพธ์เชิงปริมาณของนโยบายอย่างเป็นระบบ

ประการที่สอง งานวิจัยมุ่งเน้นกรณีศึกษานโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าในประเทศไทยเป็นหลัก ส่งผลให้ข้อค้นพบอาจมีข้อจำกัดในการอธิบายหรือสรุปทั่วไปไปยังนโยบายสาธารณะในสาขาอื่นหรือบริบททางการเมืองที่แตกต่างกัน

ประการที่สาม การศึกษานี้เน้นการวิเคราะห์เชิงคุณภาพและเชิงแนวคิด ทำให้ยังไม่สามารถประเมินความสัมพันธ์เชิงเหตุ–ผลระหว่างอำนาจทางการเมือง กลไกเชิงเทคนิค และผลลัพธ์ของนโยบายได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ การเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจภายในของผู้มีอำนาจบางกลุ่มยังมีข้อจำกัด ซึ่งอาจส่งผลต่อความครบถ้วนของการวิเคราะห์ สุดท้าย แม้บทความจะเสนอแบบจำลองเชิงแนวคิดเพื่ออธิบายพลวัตของนโยบาย แต่แบบจำลองดังกล่าวยังต้องการการทดสอบเชิงประจักษ์เพิ่มเติมในกรณีศึกษาอื่นเพื่อยืนยันความใช้ได้ในเชิงเปรียบเทียบ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. เพิ่มความโปร่งใสและการตรวจสอบเครื่องมือเชิงเทคนิค การใช้ข้อมูล งานวิจัย และเครื่องมือวิเคราะห์นโยบายควรเปิดเผยสมมติฐาน วิธีการ และข้อจำกัดอย่างชัดเจน เพื่อป้องกันการใช้เหตุผลเชิงเทคนิคเป็นเครื่องมือสร้างความชอบธรรมทางการเมืองเพียงฝ่ายเดียว

2. สร้างกลไกถ่วงดุลระหว่างความรู้เชิงวิชาการกับอำนาจทางการเมือง ควรออกแบบกระบวนการนโยบายที่เปิดพื้นที่ให้ผู้เชี่ยวชาญ ภาคประชาชน และฝ่ายการเมืองมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ เพื่อลดการครอบงำของกลุ่มอำนาจ และสร้างดุลยภาพระหว่างเหตุผล ความชอบธรรม และผลประโยชน์สาธารณะ

3. เสริมสร้างความรู้เท่าทันนโยบายและการมีส่วนร่วมของประชาชน รัฐควรส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลเชิงนโยบายและพัฒนาศักยภาพในการวิเคราะห์และวิพากษ์นโยบาย เพื่อให้สามารถตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่แฝงอยู่ และสนับสนุนการกำหนดนโยบายที่มีความรับผิดชอบและยั่งยืน

ข้อเสนอเชิงแนวคิดและเชิงปฏิบัติ

1. ข้อเสนอเชิงแนวคิด ควรทำความเข้าใจรัฐและกระบวนการนโยบายใหม่ในฐานะ สนามต่อสู้เชิงนโยบาย ที่ความรู้เชิงเทคนิค อุดมการณ์ และอำนาจทางการเมืองปะทะและซ้อนทับกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ มากกว่าการมองรัฐเป็นองค์กรบริหารที่เป็นกลาง แนวคิดนี้ช่วยเปิดโปงสมมติฐานแบบเหตุผลนิยมที่ปิดบังการเมืองไว้ภายใต้ภาษาเชิงวิชา และเน้นว่านโยบายสาธารณะคือผลผลิตของปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจในบริบทเชิงสถาบันและสังคมเฉพาะหน้า

2. ข้อเสนอเชิงปฏิบัติในทางปฏิบัติ ควรออกแบบกระบวนการนโยบายให้ยอมรับและจัดการกับการเมืองอย่างโปร่งใส โดย

(1) เปิดเผยข้อมูล สมมติฐาน และข้อจำกัดของเครื่องมือเชิงเทคนิค เพื่อให้เกิดการตรวจสอบอย่างมีความหมาย

(2) สร้างกลไกถ่วงดุลระหว่างผู้เชี่ยวชาญ นักการเมือง และภาคประชาชน เพื่อป้องกันการผูกขาดความรู้และอำนาจ

(3) ส่งเสริมความรู้เท่าทันนโยบายของประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐ เพื่อให้สามารถอ่านและวิพากษ์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่แฝงอยู่ในภาษาและเหตุผลเชิงนโยบาย อันจะนำไปสู่การกำหนดนโยบายที่มีความชอบธรรมและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2562). รัฐ อำนาจ และความรู้. ในการเมืองของความรู้. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สมมติ.

ประจักษ์ ก้องกีรติ. (2560). ประชาธิปไตยที่ถดถอย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน.

วีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร. (2561). รัฐราชการกับนโยบายสาธารณะไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน.

Boardman, A. E., Greenberg, D. H., Vining, A. R., & Weimer, D. L. (2018). Cost–benefit analysis: Concepts and practice (5th ed.). Cambridge University Press.

Bourdieu, P. (1990). The logic of practice. Stanford University Press.

Dahl, R. A. (1961). Who governs? Democracy and power in an American city. Yale University Press.

Fischer, F. (1990). Technocracy and the politics of expertise. Sage Publications.

Fischer, F. (2003). Reframing public policy: Discursive politics and deliberative practices. Oxford University Press.

Gramsci, A. (1971). Selections from the prison notebooks (Q. Hoare & G. N. Smith, Eds. & Trans.). International Publishers.

Hall, P. A., & Taylor, R. C. R. (1996). Political science and the three new institutionalisms. Political Studies. 44(5), 936–957.

Harris, J. (2012). Universal health care coverage and political economy: Lessons from Thailand. Routledge.

Head, B. W. (2010). Reconsidering evidence-based policy: Key issues and challenges. Policy and Society. 29(2), 77–94.

Jessop, B. (2007). State power: A strategic-relational approach. Polity Press.

Marx, K., & Engels, F. (1848/1978). The communist manifesto. Penguin Books.

Parsons, W. (1995). Public policy: An introduction to the theory and practice of policy analysis. Edward Elgar.

Poulantzas, N. (1978). State, power, socialism. Verso.

Ramesh, M., & Wu, X. (2009). Health policy reform in Asia: Governance and institutional capacity. Social Science & Medicine. 68(8), 1442–1448.

Rhodes, R. A. W. (1997). Understanding governance: Policy networks, governance, reflexivity and accountability. Open University Press.

Sabatier, P. A. (1988). An advocacy coalition framework of policy change and the role of policy-oriented learning therein. Policy Sciences. 21(2–3), 129–168.

Stone, D. (2012). Policy paradox: The art of political decision making (3rd ed.). W. W. Norton & Company.

Tangcharoensathien, V., Prakongsai, P., Limwattananon, S., Patcharanarumol, W., & Jongudomsuk, P. (2004). Achieving universal coverage in Thailand: What lessons do we learn? Health Policy. 69(3), 287–299.